

STAROSLOVANSKI GROBOVI NA SELAH PRI DOBOVI

Josip Korošec

V letošnjem poletju (julij—avgust 1953) je France Starè topografsko raziskoval okolico Brežic in Dobove. Ob tej priliki je na Selah pri Dobovi, na tamkajšnjih gramoznicah, naletel tudi na arheološke ostaline, ki pripadajo železni dobi in antiki, o čemer poroča v isti številki Vestnika v svojem poročilu »Topografska raziskovanja v okolici Dobove«. V okviru teh najdb je pa odkril tudi slovanske grobove zgodnjega srednjega veka.¹

Sedaj odkriti grobovi slovanske periode leže na razvalinah rimske kmetije, ki je imela pravokoten tloris. Eden od najdenih skeletov je ležal celo neposredno ob antičnem vodnjaku. Poleg slovanske nekropole leži istočasno tudi ilirska nekropola. Kjer se neha ena, se začne druga. Medtem ko je ilirska nekropola z žganimi pokopi na zahodu, leži slovanska proti vzhodu.² Ker je tu več gramoznic brez kakršnegakoli imena, je Starè označil gramoznice, ob kateri in na kateri so ležali slovanski skeleti, s kilometrskim kamnom, ki stoji tu in nosi številko 465,8 km od Beograda.

Zaradi kopanja gramoza na tem mestu je velik, ako ne že celo večji del slovanske nekropole uničen. Prvi grobovi so tu bili odkriti že na samem začetku izkoriščanja gramoznice v letu 1932. Istočasno so tu odkrili tudi žgane pokope, ki pa pripadajo ilirski periodi. Starè računa, da je po pripovedovanju tu bilo uničeno vsega okoli 40 skeletnih, t. j. slovanskih grobov. Velik del tu najdenih skeletov je imel tudi pridevke. Tako so baje pri enem skeletu našli meč. Večje število skeletov je imelo ob nogah lončene posode. Prav tako so nekateri imeli bronaste predmete, verjetno nakit kot pridevek. V enem grobu je bil pokopan celo konjenik, ali pa le konj. Vendar se nam od vseh teh predmetov ni nič ohranilo, ker so najditelji in delavci, ki so kopal gramoz, vse zavrgli.³

Da bi ugotovil resničnost poročil, ki jih je izvedel na samem mestu, je Starè naredil tri poskusne jarke, katere je kopal od juga proti severu. In res je v vsakem jarku naletel na človeški skelet, od katerih je pa le eden imel tudi nekaj pridevkov.

¹ Vse podatke o grobišču, kakor tudi gradivo, mi je za objavo odstopil France Starè, za kar se mi na tem mestu najlepše zahvaljujem.

² Načrt grobišča je pri Staretovem poročilu »Topografska raziskovanja v okolici Dobove«.

³ Mnenje ljudstva je bilo, da so tu pokopani francoski vojaki ali pa Turki.

Grob št. 1 je ležal v tretjem jarku, na samem robu gramoznice. Pod humozno plastjo, ki je tu debela le 8 cm, čeprav se površina poglablja, je droben prod, mešan z mivko. Stare sklepa, da je bil tukaj humus že poprej vsaj delno odstranjen, verjetno pri delih v gramozni jami. Sam grob je ležal vkopan v prod okoli 28 cm pod rušo. Vseboval je zelo sprhnelo otroško okostje, ki je bilo usmerjeno od severozahoda proti jugovzhodu. Skelet je imel roke stegnjene ob telesu. Razpadajoča lobanja je imela izredno tanke kosti. Noge so slabo ohranjene. Dolžina ohranjenega dela 0,75 m. — Pridevkov skelet ni imel.

Grob št. 2 je ležal ob glavnem jarku. Debelina humusa je znašala do 15 cm, a pod njim je bil drobnejši prod, mešan z mivko. Grobna jama, vkopana v prod, je bila zelo dobro ohranjena v tlorisu elipsoidne oblike. Dolžina grobne jame je merila 2,5 m, širina pa do 0,80 m. Največja globina grobne jame je bila do 0,60 m. Grob je vseboval dobro ohranjen ženski skelet, usmerjen od severozahoda proti jugovzhodu. Glava je ležala na levem licu. Roke so bile iztegnjene ob telesu, a prsti so ležali pod medenico. Dolžina skeleta je merila 1,68 m.

Pridevki (sl. 1): Pri ušesnih kosteh je na vsaki strani glave ležal bronast uhan, delno podoben kasnejšim belobrdskim uhanom (velikost 2,3 cm, premer obročka 2 cm; velikost 2,5 cm, premer obročka 1,5 cm).

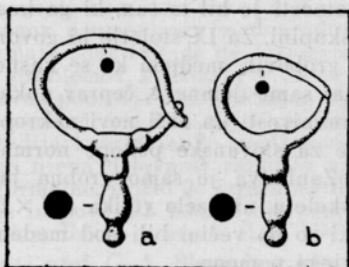
Grob št. 3 je ležal v prvem jarku. Debelina humusa na tem mestu je bila 10–15 cm, pod njim je pa zopet bila plast gramoza, mešanega z mivko. Grobna jama je bila vkopana v prod in bila do 0,56 m globoka. Vsebovala je moški, dosti slabo ohranjen skelet, usmerjen od zahoda proti vzhodu z majhnim odklonom proti jugu. Roke so bile iztegnjene ob telesu, a prsti so ležali kot pri skeletu št. 2 pod medenico. Dolžina skeleta je merila 1,74 m. — Pridevkov skelet ni imel.

Iz tega grobišča imamo danes od vseh doslej najdenih predmetov ohranjena le dva uhana, ki sta pa v tipološkem pogledu izredno zanimiva. Glede datacije pa moramo upoštevati tudi vse ostale podatke o drugih najdbah, ki so jih delavci uničili, čeprav so takšni podatki izredno nezanesljivi. Vendar nam pa okvirno lahko vsaj nekoliko koristijo, dokler ne dobimo drugih, ki bodo materialno podprti.

Uhana sta izdelana v obliki obročka, na katerem visi grozd oziroma imitacija grozda, sestojeca iz vertikalne paličice, ki jo sestavljajo: nekdam premikajoči se del na obročku, podolgovata jagoda in mala jagoda pri dnu. Privesek je sicer zlit z obročkom, toda jasno se vidi njegov izvor iz obročka, na katerem je kot privesek bila jagoda ali premikajoč se grozdič. Uhana nimata niti rozet, ki so navadno na vsaki strani priveska, nekako na polovici obročka. Res, da je imitacija nekakšnih rozet na vsaki strani tik samega priveska, vendar so te rozete oziroma odebelitve, ki so pa dobro vidne le na enem uhanu, organsko povezane s priveskom, ne pa z obročkom. Tako predstavlja privesek celoto z odebelitvami, ki so na vsaki strani priveska. Zgornji del priveska se je razvil iz preproste petlje, na kateri je visel privesek, tako da se je petlja razširila v valjčno cevčico.

S tipološkega gledišča mi tip takšnih uhanov doslej ni znan na področju Jugoslavije. Znan mi pa tudi ni izven Jugoslavije na področju Pa-

nonske ravnine. Dvomim, da predstavlja lokalno varianto. Verjetno je to le nadaljnja stopnja razvoja uhana, ki je imel privešeno jagodo raznih oblik, ali pa neke vrsto jagode v obliki paličice, ki še ni bila zlita z obročkom, temveč obešena in premakljiva. Takšne primere imamo v avaroslovanski kulturi Panonske ravnine,⁴ a tudi pri Zahodnih Slovanih v Srednji Evropi.⁵ Pri naših primerih, kjer je nekakšna imitacija kasnejšega grozda, sicer še brez nastavka nad grozdičem, je privesek že zlita z obročkom, kar ga zadevno približuje vsaj po tehnični strani že belobrdski kulturni skupini oziroma belobrdskim uhanom. Seveda pa naš tip tudi ne smemo poplošiti. Kakor danes vidimo, so kasnejši belobrdski uhani mogli nastati, čeprav so kasneje enotni, iz raznih variant, ki so se priljubile nosilcem te

Sl. 1

skupine, a tudi drugim, kakor vidimo po raznih najdbah v drugih pokrajinah izven belobrdske kulturne skupine. Zato se mi zdi nekoliko zgrešeno tolmačenje razvoja in delitev na toliko vrst, podvrst, tipov in podtipov, kakor jo je za belobrdski uhan z grozdistim priveskom naredila Čorović-Ljubinković,⁶ čeprav ima v mnogočem tudi prav. Nesporno je, da ima belobrdski uhan svoj razvoj, vendar po vsej priliki ni mogel nastati iz uhana s štirimi jagodami,⁷ temveč verjetno iz uhana s privešeno jagodo, ali pa s privešenim grozdičem. To domnevo bi potrjeval tudi naš tip uhanov, čeprav, kakor sem že omenil, ne smemo naš primer poplošiti. Na drugih mestih je mogoče, ali pa celo verjetno, razvoj tekkel tudi v drugi smeri in preko drugih variant.

Za sedaj imamo še premalo podatkov, da bi mogli točno datirati novo grobišče. Vsekakor, ako upoštevamo naše uhane, moramo grobišče staviti v čas pred belobrdsko kulturno skupino, ker uhani ne predstavljajo izrazitih uhanov te kulturne skupine, kakor so navadni na vseh belobrdskih lokalitetah. Ker pa teh uhanov ne moremo staviti niti v čas avaroslovanske

⁴ Hampel, *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn I*, str. 350, sl. 899–902; str. 352, sl. 917, 919–921 itd.

⁵ Poulík, *Staroslovanská Morava*, Praha 1948, T. XLI, 5, 6; T. XLII, 15; T. XLV, 1; T. XLIX, 1–3; T. LXIII, 18–20; T. LXVII, 3, 5; T. LXX, 7, 13, 14.

⁶ Starinar II, str. 21 sl.

⁷ l. c., 47 sl.

kulturne skupine, bi preliminarno naše grobišče mogli uvrstiti v eno od prehodnih skupin med avaroslovansko in belobrdsko, nekako v IX. stoletje. Sodeč pa po samih uhanih, ki se tehnično zelo približujejo že belobrdski skupini, jih moremo opredeliti v drugo polovico IX. stoletja. Za sedaj pa še ni mogoče sklepati, koliko časa je moglo grobišče biti uporabljano. Ni izključeno, da se je uporabljalo tudi še za časa belobrdske kulturne skupine. Na drugi strani je pa tudi mogoče, da posamezni grobovi pripadajo tudi še koncu VIII. stoletja. Glede tega je izredna škoda, da je uničen grob konjenika ali konja, ki je baje tukaj bil in ki bi eventuelno mogel pripadati zgodnjemu srednjemu veku. Toda tudi ta ne bi še sam zase govoril, da začetek tega grobišča sodi še v polno avaroslovansko dobo, v kolikor nam ne bi jasnejšega vpogleda nudili bronasti pridevki. Prav tako je tudi z mečem. Po vsej verjetnosti je bil to sax, ki ga imamo pa danes tudi že v belobrdski kulturni skupini. Za IX. stoletje bi govorila tudi keramika, ki je baje pogosto bila v grobovih, medtem ko se kasneje več ne uporablja. Vendar so pa to za sedaj samo domneve, čeprav dokaj verjetne.

Drugih izrednih zanimivosti na naši novi nekropoli za sedaj nimamo. Orientacija skeletov je za slovanske pokope normalna, ravno tako tudi način samih pokopov. Zanimiva je samo grobna jama, ki ni, kakor je ugotovljeno pri enem skeletu, niti zelo velika ($2,5 \times 0,8$ m), a je elipsoidne oblike. Prsti mrličev, ki so po večini bili pod medenico, pa predstavljajo samo detajl, brez globljega pomena.

ZUSAMMENFASSUNG

Altlawische Gräber in Sela bei Dobova

Anlässlich der Terrain-Untersuchungsarbeiten in der Umgebung von Dobova wurde von France Starè auch eine weitere altlawische Grabstätte entdeckt. Die Grabstätte ist zum grossen Teile bereits vernichtet (mindestens 40 Gräber). Während der Sondierungsarbeiten entdeckte Starè noch 3 Skelette, von denen nur einem Ohringe als Beigabe mitgegeben wurden. Diese Ohringe sind von Interesse, weil sie eine Entwicklungsstufe zu späteren Bijelo-Brdo Ohringen bilden. Vorläufig kann man diese Grabstätte in die Übergangsguppe zwischen der avaroslawischen und der Bijelo-Brdo Gruppe, beiläufig ins 9. Jahrhundert, setzen. Eine genauere Datierung kann erst durch neue Forschungen ermöglicht werden.